Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАҔСАР

● № 23 (7096) ● 1991 сыл Олунньу 19 күнэ. Оптуорунньук ● Сыаната 8 харчы

«Чурапчы» совхоз Улахан Күөллээҕи бириигэдэтин сылгыһыттарын звенотун быйыл 7-с сылын Василий Прокопьевич Макаров салайар.

— Сылгы үөрдээн сылдьан хаһыҥ аһыыр баттаамалаах ыыра кыараата. Онон тиэйэ сылдьан аһатыыны тэрийэн эрэбит, эбиэс, бурдук чааһынан балаһыанньабыт эмиэ мөлтөөһүөр. Күһүҥҥүттэн саҕалаан 20 убаһаны, 28 тыйы уонна 10 биэни аһатыыга туруорабыт,— диир звеньевой. Барыта 222 сылгылаахпыт, ол иһиттэн 138 төрүүр биэлээхпит.

Звено ааспыт 1990 сылга 112 убаһаны государствоҕа экэ туттарбыта, 15 тонна былааннааҕын 7 тоннаны аһара толорон турар, сылы барыстаахтык түмүктээбитэ.

Сылгы кыстыгын кэнтэҥ хаалбыт ыйдарын саамай эппиэттээх кэмнэрэ үүннүлэр. Сотору биэлэр төрөөһүннэрэ саҕаланыа. Онуоха хас биирдии сылгыһыт саха дьоно өбүгэлэр саҕаттан илдьэ кэлбит сыспай сиэллээҕин кэскиллээх дьылҕатын быспат, сылгы ыртанааһынын, биэлэр кулуннааһыннарын таһаарбыт туһугар үлэ сэргэхтик, тэрээһиннээхтик ыытыллыахтаах.

Снимокка: В. П. Макаров.

Т. Кардашевскай фотота.

Союзпут кэскилин түстэһиэҕиҥ

ССРС Верховнай Совета 1991 сыл тохсунньу 16 күнүгэр дойдута ССРС референдумун ыытар туһунан Уураах ылынна. Онно олоҕуран бу дьыл кулун тутар 17 күнүгэр, баскыһыанньаҕа, сарсыарда 7 чаастан киэһэ 8 чааска диэри дьон быыбардыыр учаастакка кэлэн ССРС-ы тэҥ бырааптаах сувереннай республикалар саҥардыллыбыт федерацияларын быһыытынан хааллараабыт дуу эбэтэр кинини букатын суох оҥоробут дуу диэн боппуруоска бэйэлэрин санааларын биллэриэхтээхтэр.

Референдум, атыннык эттэххэ, бүттүүн куоластааһыҥ биһиги дойдубут историятыгар аан бастаан ыытыллар. Онон «референдум» диэн тыл өйдөбүлүгэр тохтуур наадалаах.

ССРС народнай депутаттарын IV съеһа 1990 сыл ахсынньы 27 күнүгэр ылбыт Сокуонугар «Референдум диэн ССРС гражданнара бүттүүн куоластааһын түмүгүнэн государство олоҕун саамай сүрүн боппуруостарыгар — ССРС Сокуоннарын, о. д. а. быһаарыныылары ылыныы ньыма буолар» диэн чопчу суруллан сылдьар. Онон норуот бүттүүн куоластааһына сүҥкэн юридическай күүстээх. Бүттүүн куоластааһын түмүгүнэн ылыллыбыт сокуон эбэтэр быһаарыы ССРС территориятыгар букатыннаах күүстээх, ону уларытыы, көтүрүү референдуму хаттаан ыытыынан эрэ оҥоһуллар.

Референдуму ыытыыга сүҥкэн суолталааҕынан куоластааһын түмүгүн таһаарыы буолар. ССРС народнай депутаттарын съезтэрин уонна ССРС Верховнай Советын быһаарыыларынан куоластааһын түмүктэрэ хас биирдии республикаҕа тус-туһунан учуоттаныаҕа, ол кэнниттэн олор түмүктэринэн Союз үрдүнэн түмүк таһаарыллыаҕа.

Куоластааһыҥҥа ССРС 18 саастаах туолбут быыбардыыр бырааптаах бары гражданнара кытталлар. Референдумҥа туруоруллубут боппуруос ылыллыбытынан ааҕыллар — быыбардааччылар испииһэктэригэр киирбит гражданнар аҥардарыттан ордуктара куоластааһыҥҥа кэлбит уонна куоластаабыт дьоннор аҥардарыттан ордуктара сөбүлүүллэрин биллэрбит буоллахтарына.

Онон быыбардааччылар, ордук эдэрдэр, референдуму ыытыы ити үс түгэнин чуолкайдык өйдүөхтэрин наада.

Референдуму ыытыыга хайдах бэлэмнэниэхха сөбүй?

Куоластааһыҥҥа бэлэмнэнии, ол түмүгүн таһаарыы барыта олохтоох Советтарга аныгы быыбардар сокуоннарыгар олоҕуруоҕа. Билигин референдуму ыытар киин уонна республикалардааҕы комиссиялар үлэлэрин саҕалаатылар. Бу комиссиялар боломуочуйалара киин уонна республикалардааҕы ССРС народнай депутаттарын быыбардарын ыытар комиссияларга сүктэриллиннэ.

Саха сирин киин республикатааҕы комиссиятын 1991 сыл тохсунньу 28 күнүнээҕи уураабынан Саха сиригэр референдуму ыытыыга 35 куоластыыр уокуруук тэрилиннэ. Биһиги оройуоммут 33 нүөмэрдээх уокуруукка киирэр. Уокуруук киининэн Чурапчы сэлиэнньэтэ бигэргэтилиннэ.

Народнай депутаттар оройуоннааҕы Советтарын президиума референдуму ыытар комиссия боломуочуйатын билигин үлэлии сылдьар оройуоннааҕы комиссиятыгар сүктэрдэ. Итини сэргэ президиум ити олунньу 5 күнүгэр ылыммыт 44 нүөмэрдээх быһаарыытынан референдуму ыытыы тэрээһин дьаһалларын былааннара бигэргэтилиннэ. Ол оройуоннааҕы «Саҥа олох» хаһыат бу дьыл олунньу 12 күнүнээҕи нүөмэригэр бэчээттэннэ.

Оройуоҥҥа куоластааһыны ыытарга 28 участактар тэрилиннилэр. Олорго куоластааһыны ыытар комиссиялар үлэлэрин саҕалыахтаахтар.

Референдуму ыытыыга сельсоветтар оруоллара улахан. Хас биирдии сиргэ быыбардааччы бэйэтин баҕатын көҥүл өртүгэн биллэрэр усулуобуйата хааччыллыахтаах. Маннык буолар бары дьайыылар туоратыллыахтаахтар. ССР Союзтарын чөлүгэр хааллары бу бүттүүммүт дьылҕатын, кэнэҕэски олоруохтаах дьон олохторун быһаарар сүҥкэн суолталаах боппуруос. Онон хас биирдии киһи урнаҕа бюллетенин уган иннинэ олохтоохтук, кэлэтиһэ анаары толкуйдууругар, сиэрдээх өйүнэн-санаанан салайтарарыгар баҕарабыт. Ол туһугар нэһилиэнньэ бары араҥатыгар өйдөтөр үлэни күүскэ ыытыахха. Бу күннэргэ нэһилиэктэргэ идеологическай бириҕээдэлэр сылдьаллар. Кинилэр ити боппуруоска эмиэ хоруйдары биэриэхтэрэ. Мунаарар боппуруостаргытын ыйыталаһыҥ, сэгиэһиҥ, ырытыһыҥ. Бары иста-билэ сылдьарбыт курдук, дойдута балаһыанньа олус уустук. Союһу ыһарга суудайар күүстэр элбэх араас өрүттээх үлэни ыыталлар. Ону барытын «ыраас мааньыакка» ылбакка, тус бэйэ толкуйунан салайтарыахха. Өйдөөбүтү, мунаарары билэргэ-көрөргө, чопчулуурга дьулуһуоххa. Ийэ дойдубут — Советскай Союз биир сомоҕо держава буолар дьылҕата бүтүн норуот илиитигэр бэрилиннэ. Норуот кинини көмүскээн, харыстаан хаалларыгар эрэниэҕиҥ.

Т. ПОСЕЛЬСКАЯ,
райсовет председателин солбуйааччы.

Федерация Советын мунньаҕа

ССРС Президенэ М. С. Горбачев председателлээһининэн олунньу 16 күнүгэр Федерация Советын мунньаҕа буолла. Мунньах кыттыылаахтара нэһилиэнньэ социальнай көмүскэлигэр уонна сыананы үөскэтии эйгэтин политикатыгар сөбүлэһии бырайыагар сибээстээх боппуруостары дьүүллээтилэр. Федерация Советын мунньаҕар итини тэҥэ ССРС Министрдэрин кабинетын структуратын уонна састаабын туһунан этиилэр киллэриллиннилэр.

(ССТА).

● *Райсовет президиумугар*

Бэбиэскэҕэ: вет-сулууспа үлэтэ

Оройуоҥҥа сүөһү сыстыганнаах ыарыынан ыалдьыыта, көнньүөнэ өлүүтэ аҕыйаатыллар, ол эрээри олох суох оҥоһулубат, хаһан баҕарар көбөн кэлэр кутталлаах. Быстахтык ыллахха, кэлиҥҥи бэрэбиэркэлэр көрдөрөллөрүнэн, 390 паратуберкулезтаах сүөһү өлорүллүннэ. Итинтэн добуччута — 176 төбө — «Мындаҕаайы» совхоз ырааҕыгар, 71 төбө «Чурапчы», 67 Эрилик Эристиин аатынан совхозтарга тиксэллэр. Туберкулез да турар куттала суох буолбатах. Быһыы-майгы ордук Хоптоҕоҕо тыгааһыннаах. Олунньуга ыытыллыбыт чинчийии түмүгэр Чакыр отделениетыгар 23, Карл Маркс аатынан совхозка 13 сүөһү туберкулезка реакция биэрдилэр.

Быһыы-майгы төһө да итэҕэстин иһин, оройуоннааҕы ветеринарнай сулууспа сыстыганнаах ыарыылары утары сэрэтэр үлэтин былааныаах ааспыт сыллааххa баара-суоҕа 66,6 бырыһыан толордо. Билигин оройуоҥҥа балаһыанньа төһө да үчүгэй курдугун иһин, сэрэтэр үлэлэр ыытыллыбатахтарына, хаһан баҕарар ыарыы туруутун күүтүөххэ сөп. Республикаҕа ити өртүгэн балаһыанньа уустук. Быстахтык ыллахха, сүөһү хаана рак ыарыынан (лейкоз) сутуллуута дэлэйэн эрэр. Билигин 6 сиргэ, ол иһигэр ыаллыы Мэҥэ-Хаҥалас оройуонугар, ити ыарыыны утары үлэлиир пуун аһыллыбыта.

Иккиһинэн, ветеринарнай сулууспа ыытыахтаах биир сүрүн салаатынан сүөһүнү уһаттыы буолар. Оройуоҥҥа сыл ахсын 1400-кэ тиийэ сүөһү кытарыыр. Ону сэргэ ынахтар ыалдьыылларыттан, араас биричиинэлэриинэн ньылбаалааһынналарыттан төрүүх сүтэр. Онон барыта холбоон ааспыт биэс сылга оройуон үрдүнэн 10900 ньирэй ситэ төрөтүллүбэтэ. Сыл ахсын 2 тыһ. тахса тыһаҕас буоһатыллар, мунутаан 1200 тиҥэһэ ынахха таһаарыллар. Онон ыанньык үөрүн да саҥардыы мөлтөх — мунутаан 18 бырыһыаҥҥа тиийэр. Ааспыт сыллаахха төрүөхтээх ынахтартан «Мындаҕаайыга» 25,5, «Чурапчы» совхозка 24,6, Субуруускай аатынан совхозка 25,7 бырыһыаннара төрүөбү биэрбэтилэр.

Хаана ыанньык сыллата саҥардыллар сиригэр үүтү ылыы да үрдүк. Холобур, Карл Маркс аатынан совхозка сыллата ыанньык үчүгэйдик саҥардыллар. Урукку өртүгэр кинилэр ынах ахсыттан 1612 кг үүтү ылар эбит буоллахтарына, билигин ити көрдөрүүнү 2040 кг тиэртилэр.

Ааспыт сыллаахха оройуон үрдүнэн 670 сүөһү көнньүөн өллө. Ити биһиги урукку көрдөрүүлэрбитин кытта тэҥнээтэххэ, лаппа аҕыйах. Тыһаҕас өлүүтэ кэлин икки сылга 2 төгүл аччатылынна. Урукку сылларга күһүҥҥү ыйдарга ньирэй өлүүтэ дэлэй буолара, билигин ол билиэ аҕыйаата. Толоон, Киллэгин, Түөйэ, Маралаайы отделениелара ордук ситиһиилээннэр. Оттон Болтоҥо, Хоптоҕо, Арыылаах, Соловьев отделениеларыгар ньира сүөһү урукутуубуу сылбах курдук өхтор.

Кэлин олох-дьаһах уларыйан, үөһэттэн киинниэн эминэн, сырьенан хааччыйыы мөлтөөтө. Оттон бэйэбит ветеринардарбыт олохтоох сырьену туһаныы боппуруостарыгар төбөлөрүн улаханнык «ыарытыннарбаттар», булан-талан үлэлиэҕин ситэтэ суох.

Оройуон үрдүнэн ветеринарнай үлэһиттэринэн хааччыллыы куһаҕана суох: 56 вет-үлэһиттэн 29-һа үрдүк, 15-һэ анал орто үөрэхтээх специалистар. Ол эрээри кинилэр биир тэҥ үчүгэйдик, айымньылаахтык үлэлиир буолбатахтар.

Вет-үлэһиттэри материальнай көҕүлээһин да мөлтөх. Ветстанция, ветбаклаборатория үлэһиттэрин хамнастарын үрдэтии туһунан кэпсэтии саҥа турда. Урукку өртүгэр мунутаан 200 солк. окладтаах үлэлээбиттэрэ. Капитальнай өрөмүөн ыытарга, оборудованиены атыылаһарга уп эрэйиннэстэр. Балаһыанньа төһө да итэннигин иһин, вет-үлэһиттэр хаһаайыннаайык саҥа формаларын киллэрэргэ тиэтэйбэттэр.

Олунньу 15 күнүгэр буолбут райсовет президиума оройуоҥҥа ветеринарнай сулууспа үлэтин туһунан оройуоннааҕы государственнай ветеринарнай инспектор Б. Г. Тытыгынаев информациятын истэн баран дьүүллэһиитигэр итинник санаалар этилиннилэр. Онно олоҕуран президиум маннык быһаарыыны ылынна:

Ветстанция сүөһү сыстыганнаах ыарыыларын олох суох оҥорууга эмтиир-сэрэтэр үлэлэрин былааннаахтык ыытарыгар.

Ветеринарнай лаборатория олохтоох сырьеттан эми оҥорууну элбэтэригэр.

Вет-үлэһиттэр материальнай интэриэстэрин үрдэтэр дьаһаллары ылалларыгар совхозтар директордарын сорудахтыырга. Кэтэх сүөһүнү эмтээһинтэн киирэр уптан бырыһыан быһыытынан ааҕан биэриини, арендатордар ылар натуральнай уонна харчынан дохуоттарыттан, дуогабарга киллэрэн туран, биэриини олохтуурга.

Ветстанция дезинфекционнай автомашина атыылаһыытыгар уонна капитальнай өрөмүөн ыытарыгар анаан оройуон 1991 сыллааҕы ордор үбүттэн 12 тыһ. солк. биэрэригэр райфинотделы эбээһинэстиирга.

М. СИДОРОВА.

ОПЫТ БЫРААП

Эрилик Эристиин аатынан совхоз ынаҕы искусственнай сиэмэлээһиҥҥэ олохтоохтук киирбит хаһаайыстыбалартан биир бастакылара. Эрдэттэн даҕаны совхозка бу саҥа дьыаланы иилээспиттэр, саҕаласпыт дьоҥҥордоох. Ол да иһин оройуон искусственнай сиэмэлээһиҥҥэ бастыҥнара бары кэриэтэ бу совхозтан тахсаллара соһучу буолбатах.

Быйыл да оройуоҥҥа бастыҥ көрдөрүү бу совхозка баар. Ол курдук, А. П. Хоютанова 1990 сылга сиэмэрыллыбыт 153 ынаҕыттан 149 ньирэйи ылары, эбэтэр 97,4 бырыһыан ууланнарары тэҥэ, төрүөбү тыыннаах ылары ситиста.

Быйыл, ректальнай көрүүнэн, ынаҕын 98,3 бырыһыана уулаах. Ити 174 ынаҕыттан. Көстөрүн курдук, көрдөрүү сылтан сыл тупсан иһэр.

Анна Прокопьевна Хоптоҕо отделениетын Уһун Алааһыгар техник-осеменаторынан халбаҥнаабакка үлэлээбитэ тохсус сыла. Бэйэтэ — орто анал үөрэхтээх ветврач идэлээх. Специалист быһыытынан билиитин-көрүүтүн сыллата үрдэтинэн бастакы кылаастаах техник аатын сүгэр. Сыһыарыллыбыт ынахтарын 90-тан тахса бырыһыанын ууланнарар буолта хаһыс да сыла. Кини оройуоҥҥа ньэгник туттуллар маноцервикальнай ньыманан сиэмэлиир.

Е. НИКОНОВА.

Политическай кулуун: идеологическай үлэ

Сыалбыт-соруктут биир эрээри

РСФСР Компартиятын ресксма үлэтин сүрүн хайысхаларыгар партияны производственнан үтэйиини утарарын туһунан эппитин билиҥҥибин. Ону хайдах тэрийиэххэ сөбүй диэн боппуруос билигин барыбытын мунаардар. Мин санаабар, хаһаайыстыбалары, тэрилтэлэри салайар коммунистары нөҥүө үлэлиэххэ наада. Кинилэр коммунистическай идеялары өйүүр, ону олохтуур, үлэһиттэригэр тиэрдэр буоллахтарына, туһааннаах хаһаайыстыба, тэрилтэ сайдыыта социалистическай ситиһиилээх барарын, коммунистическай өй-санаа туругурарын ситиһиэхпитин сөп. Билигин үгүс хаһаайыстыбаннай салайааччылар нэм модатыгар охтон, сорохтор дьиҥ-чахчы итэҕэйэн коммунистическай идеаллары утараллар. Партияны экономиканы салайартан туора анньарга баҕараллар. Кинилэргэ политиката суох экономика, экономиката суох политика суоҕун саҥатыахха сөп. Биһиги иһэбиллээхпитигэр Советтар председателэ, отделениебыт управляющайа—коммунистар. Кинилэр партийнай тэрилтэ ыытар линиятын хабааннаабакка тутустахтарына, биир сомоҕо буоллахтарына, туруорунар сыалбытын-соруктутун ситиһиэргэ эрэниэххэ сөп.

Рабочайдар бэйэлэрин-бэйэлэрэ салайыныылара үчүгэй өрүттээҕин көрдөрдө. Ити кэҥээн иһиэхтээх диэ саныыбыт. Ол да иһин салайар аппарат эмискэччи да буолбатар сыыйа-баайа улам аҕыйаан иһиэхтээх диэ саныыбын. Билигин тыа хаһаайыстыбатын салайыы тутулун өйдөөн көрүөҕүҥ: Госагропром, ОАПХ, совхоз, онтон дьэ үүтү-эти быһаччы оҥорооччу отделение салалтата кэлэр. Кини ити үөһээ турар үс киирииэс салайааччылартан кордоһооччу оруолун толорор. Ити тохтотуллуохтаах. Быстахтык ыллахха, ОАПХ-га кылаабынай специалистар туохха наадаларый? Кинилэрдиин тэҥ үөрэхтээх отделение зоотехнигэ хайаан да киниттэн тоҕо ыйытыахтааҕый, ыйдарыахтааҕый? Бу дьоҥҥо үлэлииргэ көҥүллэ биэриэххэ, эппиэтинистэрин үрдэтиэххэ. Мин санаабар, ОАПХ салайааччыта аҕыйах үлэһиттээх каҕарсуоттуур аппараттаах буолуохтаах уонна оройуон отделениеларыгар быһа тахсыахтаах. Итинник сыһыан партийнай аппарат тутулугар эмиэ киириэн наада. Холобур, совхоздарга партком секретардарын штаттарын сарбыйар сөп. Харчы баар буоллаҕына, ону сыахтааҕы партийнай тэрилтэлэр секретардарыгар биэриэххэ, кинилэри үлэҕэ көҕүлүөххэ. Партком секретардара үгүс сирдэргэ үлэни-хамнаһы тэрийиигэ улахан быһаарыылары таһаарбыттара, дьоҥҥо иннибэтахтэрэ чуолкай. Маннык быһаарыылаах кэмҥэ олорон биэрбит дьон кэлин да үгүһү туту үлэлиэхтэрэй, аҕыйах кэйи-

диэн партийнай тэрилтэтин кытта райком бэйэтэ да быһаччы сибээстэһиэн сөп.

Партком билигин секретардарыттан сорохторо урукку ортугар хаһаайыстыбаннай, атын да үлэлэргэ бэрис үлэлээбиттэрэ. Этэргэ дылы, кини-кини талаана арыллар сирэ араас. Онон кинилэргэ бэйэлэрэ сүрэхтэрэ сөбүлүүр, идэлэрэ тахсар үлэтин булан биэрталиэххэ. Манна даҕатан эттэххэ, партия кадры баланиир, аттарын туруорар үлэтин тоҕу тупсарара наада. Урукку курдук, партия модьуйда да быраап диэн остуолу охсуун аҕыйатыахха, коммунист бэлэмин, баҕатын учуоттуоххе.

Маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэри материальнай өртүгэн бөҕөргөтүү боппуруоһа эмиэ быһаарыллыан наада. Партийнай усунуос 50 бырыһыана миэстэҕэ хаалара наада. Араас дьаһаллары ыытарга, литератураны буларга, дьону үлэҕэ тардарга үп-харчы син-биир иҥиигэс буола турууҕа. Рынок сыһыаннаһыытыгар киирбииппитинэн, аны лектордары туһаныы, кыһыл муннуктары үлэлэтии, о. д. а. барыта төлөбүрдээх буолуоҕа. Ону эмиэ болҕомтоҕо ылыахха.

Элбэх партиялары мультурүйбэт буолла. Биһиги да оробуоммутун ити долгун быһа аастата буолуо. Сэбэалар араастаһыыларыттан саамай кэдьүүстээҕинэ, табатык талар, бары боппуруостары демократическай торукка олоҕуран быһаарар хамнэ итинтэн кыайыылаах тахсар сир соҕотох —коммунистар бэйэлэринэн күүскэ үлэлээн, коммунистическай партия идеяларын дьоҥҥо тиэрдиилэрэ, оно дьону итэҕэтиилэрэ. Сорох демократтар социализм идеятыгар сөп түбэспэт этиилэрин, туох сыаллаах хайдах үлэлииллэрин дьоҥҥо киэҥник кэпсиэххэ, өйдөтүөххэ.

Бэйэбит да испитигэр саҥаны киллэриигэ мөккүөр суох буолбатах. Холобур, Сир туһунан сокуон таҕыстаҕына, өскөтүн көҥүллүүр буоллаҕына, мин тус бэйэм сири чааһынайга атыылыыр иһин турабын. Атыттар ону сөбүлээбэттэр. Бэйэбит икки ардыбытыгар сөптөслөкө эрэ ханнык лииниипы дьон ортотугар ыытабыт? Совхоз туһаммат үрүйэ-харыйа сирэ биһиэхэ элбэх. Ону дьоҥҥо биэрэр тоҕо табыллыбат? Дьон олбүгэ сирдээх буоллахтарына, ол оҕоттон оҕоҕо бэриллэн истэҕинэ, ычча т а р б ы т даҕаны бас билэр сирдэриттэн тардыһан уччумар барыылара тохтуо этэ.

Хас биирдии салаа боппуруоска проблемалар элбэхтэр уонна бытархайа суохтар. Партийнай тэрилтэлэр олору булан-талан быһаарарга бытаарбаппыт ордук буолуо этэ.

В. КОРКИН,
Кытаанах сыахтааҕы партийнай тэрилтэтин секретара.

Иэдээн кэнниттэн санаатахха

Муҥунуун соҕотоҕун хаалтыттан

Бу иэдээн туһунан суруйаары олорон, оҕо төрөппүттэригэр—ийэ оҕолорун сүтэрбит дьоҥҥо—хайдахтаах ыарахаҥын өйдүүбүн. Ол эрээри саҥарбат буолар сатамматын, кинилэр иэдээннэрэ барыбыт иэдээнэ буоларын өйдүөхтээх диэн эрэнэбин.

x x x

Дибаанҥа олорон ытыммыт... Төһөлөөх мар санааҕа-оноҕо быһа эмиэрэ сылдьыбыта буолуой бу эмискэ тэхтообут эдэркээн сүрэх? Оттон кини баара-суоҕа 15 эрэ сааһтааҕа. Кини саҥа тыллан эрэр нулдьабай дууһатын олох ханнык хаҕыс тыала быһа үрдэ, саба оҕуста? Хайдах да дьүөрэлэспэт тыллар буолбат дуо оҕо уонна өлүү диэн. Ол да иһин кини, Чурапчы орто оскуолатын IX «а» кылааһын үөрэнээччитэ Женя Кузьмин, бэйэтигэр тиийинэн өлбүтүн туһунаҕ соһумар сураҕы ордук хараастa, аймана истибиппит. Ким оскуоланы, учууталлары буруйдаабыта, ким милиция үлэһиттэрин, сорох Женя табаарыстарын. Ол быһыыгар төрөппүттэри буруйдааччылар да бааллара.

Женя кыра эрдэҕиттэн сэмэй, кэрсүө, аҕыйах саҥалаах оҕо этэ. Доруобуйата мөлтөх буолан, үөрэҕин марырҕатара, куруутун кутурукка сотуллара. Үөрэнэргэ сөчүө тардыспат курдуга. «Суолпар да буолуом»,—диэҥ тыллааҕа. Онон дьоно хайдах эмэ тохсуһу бүтэрдэр биир эмэ профтехучилищеҕа ыытар санаалаахтара.

Суос-соботох адьыйа бүөрүнэн мальдьан олуөбүттэн Женя хайдах эрэ уларыйбыта. Олус суохтуура. Эдьиийэ Женяны оскуолаҕа атаастыыр оҕолортон куруутун көмүскэһэрэ. Дьиэтигэр кэлэн: «Женяны бүгүн эмиэ мунньукка хаайан ытаппыттар»,—диэн кэпсиир буолара. Үөрэҕэр күүһэ кыайарынан кэмэлэһэрэ. Оскуолаҕа биирги балаһа-кэлэллэрэ. Төрөппүттэрэ уолларыгар тоһо кыалларынан болҕомтолоохтук сыһыаннаһа сатыыллара. Ол эрээри уоллара туоххa наадыйарын, кыһалҕатыйарын, туохтан мунчаарарын кистиирдэн туттара. Оскуолаттан бүтэт, дьиэтигэр кэлэрэ, соруттарыыта суох үлэни барытын үлэлиирэ. Иллэҥ бириэмэтигэр олус элбэхтик ааҕара. Дьиэтигэр үчүгэй библиотекалааҕа. Музыканы улүһүйэрэ, араас кассеталары мунньара. Табаарыстара кэлэн музыка истиһэллэрэ. Кинилэрдиин Женя ооньуу да барара. Ол эрээри хаһан да хойутаабат буолара. Киһи уорбалыаҕын туту да окорбот курдуга. Арай биирдэ аҕата быһылка аҥара арыгытын сүтэрэн уолуттан ыйыппытын: «Билбэппин»,—диэн кэбиспит. Аҕа тооҥнолоһо барбатаҕа: сүттэ да сүттэҕэ дии. Оо, ити курдук төһөлөөх наадалаах түгэннэргэ болҕомтобутун уурбакка, аахайбакка хаалларбыт буолуой? Кырдьыгы кистээбэккэ эттэххэ, оҕону кытта бодьуустаһарга бириэмэбит тиийбэт да курдук. Женя төрөппүттэрэ эмиэ үлэ чааһын сырсыытыгар сылдьар дьон. Күнү быһа үлэлээн, үлтү сылайан кэлбит хайа да төрөппүт оҕото баарын, этэҥҥэ күнү аһарбытын көрдөҕүнэ үксүгэр онон уоскуйара баар чахчы.

Женя кэлин табаарыстарыттан тэйэ быһыытыйбыт. Бу Женяҕа олус ыарахан күннэр эбиттэр.

Аасыыт күһүн Женя биир уулуссаҕа олорор уолаттарыныын ахсым буолан үс кыра уолу кырбаабыттар, велосипедтарын былдьаан ылан алдьаппыттар, чаастарын үлэстибиттэр, оҕолору эрэастааҥ эрэйдээбиттэр: «Ламбаданы» үҥкүүлэтэ, ыллата сатаабыттар, бэйэ-бэйэлэрин кытта охсуһуннарбыттар, сүктэрэн хастыыта да сыырга таһаартарбыттар, түһэртэрбиттэр: атаҕастаныаччылара биирдэстэрин маҥы кууһан туран половой акт хамсаныыларын көрдөрөргө күһэйбиттэр. Бу кэмҥэ ити 14-15 саастаах оҕолор тугу оҥорбуттарын отчуот биэрэр кыахтаахтар этэ дуо? «Үчүгэйи-куһаҕаны син ырыҥалыыр саастарыгар сылдьар обургу оҕолор буолбат дуо»,—дэйиэхпит. Бэркиһээччи, мөрөйдөөччү элбаҕ буолуо. Ол эрээри оҕолор итинникка тоҕо тиийбиттэрин ырыҥалыы, ырыта өйдүү сатыырбыт ордук буолаарай?

Женя эт-хаан өртүнэн мөлтөх сайдыылааҕа уонна атыттартан элбэхтэ атаҕастанар, сэнээр, хамтата көрүллэр балаһыанньаҕа түбэспитэ. Онтон ыла букатын атын санааҕа —Женя кэлиэн да сөп эбэ. Күһүн кыра оҕолору атаҕастааһыҥҥа кыттыбыт төрүөтэ, баҕар, итинниэхэ сытара буолаарай? Куһаҕан куһаҕаны төрөтөр.

Кыра оҕолору атаҕастаабыттарын кэнниттэн Женялаах, биллэн турар, дьүүллэммиттэрэ. Урукку өртүгэр атаҕастабылга сылдьыбыт оҕо аны бэйэтэ атаҕастааччы буолан төрөппүттэр, учууталлар кинилэригэр хоҥкуйан турбута. Оҕо бу маҥнайык кубулуйуута ити кэмҥэ кими эмэ төлкүйдэтэн көрбүтэ буолуо дуо? Ити курдук сорохтор күннээҕи түбүккэ, үлэҕэ-хамнаска үтүрүйтэрэн аахайбакка хааламмыт, олоҕу саҥа олорон эрэр киһибитин куоттардахпыт.

x x x

Бу быһылааныннан сибээстээн Чурапчы орто оскуолатыгар районо иһинэн тэрийиллибит комиссия үлэлээтэ. Үлэтин түмүгэ районо советыгар дьүүллэһиллиннэ. Оскуолаҕа интэр-өйдөтөр үлэ мөлтөтүллүбүтэ, о. д. а. итаҕастар ыйыллан туран оскуола директора В. М. Неустроевка, завуч Е. Д. Монастыреваҕа кытаанах быһыгабар, IX «а» кылаас салайааччытыгар С. С. Игнатьевка быһыгабар бэрилиннэ.

Л. ВАСИЛЬЕВА.

Бааһынайдар хаһаайын буоларга үөрэнэллэр

АПК салалтатын Карелиятааҕы оскуолатын кылаастарыгар республика бары муннуктарыттан 32 фермер муһунна. Манна кинилэр сүөһүнү көрүүгэ, ынаҕы ыаһыҥҥа, тракторы салайан ыытыыга теоретическай билиилэри уонна практическай дьоҕурдары ылаллар. Опыттаах преподавателлэр кинилэргэ экономикаҕа лекциялар курстарын ааҕаллар. Кэнэҕэски фермердэр бааһынай хаһаайыстыбатын тэрийии опытын, предпринимательство төрүттэрин, тутуу дьыалатын билсэллэр.

Снимокка: преподаватель Г. А. Тунина сүөһү иитиитигэр занятиены ыытар.

С. Майстерман фотота. (ССТА фотохрониката).

„Ыччат" программаны дьүүллэһэбит

БУРУЙДААХ ЭТИЛЭР ДИЭБЭККЭ

«Ыччат» программа өскө дьиҥ-чахчы хас биирдии ыччат олоҕор тиийэр, кумааҕыга эрэ хаалбат буоллаҕына улахан туһаны аҕалыаҕа. «Ыччат социальнай көмүскэлэ» диэн раздел саамай сөпкө киллэриллибит.

Оройуоҥҥа ыччаты сомоҕолуур, тэрийэр күүс суоҕа, үлэ мөлтөх ыытыллара, буруй үгүс өртө ыччакка тиксэрэ, ыччаты үлэнэн хааччыйыы мөлтөҕө — барыта элбэх үлэни, болҕомтону эрэйэр. Буруйдарын боруостаан кэлбит ыччакка ордук улахан болҕомтону уурууохха наада. Маннык дьон биһиги оройуоммутугар аҕыйаҕа суох.

Е. СОФРОНОВА,
педагогическай үлэ ветерана.

СОЛБУЙУО ДИЭН ЭРЭММЭППИН

«Ыччат» программа бырайыага оҥоһуллан, нэһилиэнньэ дьүүлүгэр тахсыбыта саамай сөптөөх. Оройуоммут нэһилиэнньэтин 17,4 бырыһыанын, ол эбэтэр үлэлиир дьон 44 бырыһыанын, ыччат ылар. Ити улахан күүс буолар. Кинилэргэ туспа программа ылыллара—бу бүгүҥҥү олох көрдөбүлэ.

Ыччаты үлэҕэ иитии болҕомтоҕо ылыллыына. Кинилэр олорор-үлэлиир усулуобуйалара көрдөбүлгэ ыраатыннан эппиэттээбэт. Ону тупсарыы суола „программаҕа бэлэй да толору ыйыллыбыт. Ыччаты баһылыыр, иитэр, салайар күүс —комсомол. Кини ыччакка сабыдыала оройуоҥҥа биллэр мөлтөх. Атын саҥа ыччат түмсүүтүн тэрийиэххэ диэн сорохтор саныыллар. Ол эрээри комсомолу атын хайа да түмсүү солбуйуоҕа диэн эрэммэппин. Ыччаттартан сүүмэрдээн, комсомолу бары өртүнэн өйүүр үлэни тэрийиэххэ. «Ыччат» программаҕа маны чопчу киллэриэххэ.

Ыччаты иитиигэ биһиги оскуола сорутун туһунан программаҕа чуолкай этиилэр суохтар. Маны үөрэтэн, чопчулаан оҥоруохха наада. Ыччаты өй-санаа, эт-хаан өртүнэн сайыннарыы, политическай бүһүү-хатыны биэрии оскуола паартатыттан саҕаланыахтаах. Ол иһин орто оскуоланы бүтэрбит үөрэнээччилэргэ ситии-хотуу аттестата бэриллэр. Комсомол кэккэтигэр олох үчүгэйдик үөрэнэр, барыга активнай үөрэнээччилэри ылыахха. Маннык достойнай киһи хаһан даҕаны Ленин комсомолун чиэһин түһэн биэриэ суоҕа.

Оскуолаларга оҕо дьоҕурун, талааннын сайыннарарга интэриэстэринэн куруһуоктары аһыахха. Кинилэр уус-уран литератураны элбэхтик ааҕалларын ситиһиэххэ. Уус-уран литература хаһан да куһаҕаны аҕалбат.

Ыарахан кэтиһилээх оҕолорго коммунистары, учууталлары сыһыартыахха. Бу дьыалаҕа ветераннар советтарынан көҕүлүэххэ. Маны программаҕа эбэн биэриэххэ.

К. АРЖАКОВ.
Хайахсыт.

ХАЙДАХ ОЛОРОҔУТ, ХАХЫЙАХТАР?

Ырыаҕа ыллаабар, номоххо хоһуллар — ыныс Амма адьас үрдүгэр турар Хахыйах учаастагын сирэ-уота хайнык да байылаах кинини тардар, үгүйар кэрэ костүүлээх. Ол да иһин бөлүөнэ тухары дьону-сэргэни олох-сутаары, ыитэр сүөһүгү тоҕуорутаары, сир-уот туһунан кэпсэтии буоллар эрэ Хахыйахтарын урутатан ааттааччылар. Ордооҥҥутэ саҥа колхоз киинэ оҥорооруу мөккүһэн баран куолаһынан сабырыйтаран хомойбуттарын ахтар кырдьаҕастар билигин да бааллар. Хахыйах кэккэ сылларга сайылык быһыытынан туһаныллан кэллэ. Ол быраһын тухары маана үлэлээбит коллективтар үрүт илгэни - үрүлүтэн оройуоҥҥа аатыраллара. «хахыйахтар дуо!» дэтэллэрэ.

Олохтоохтор баттаамалаах саҕалара дьэ туолан, Хахыйах бу кэлин совхоз отделениетын быһыытынан сайдар кэскиллэннэ, оройуонунан, республиканан аатырда-сураҕырда. 1987 сыллаахха ЫВСЛКС райкомун тэрийиитинэн ыччат бастаны десаана кэлбитэ.

Хахыйах билигин адьас атын. Халлааҥҥа харбаһар турбалаах таас квартальнай котельнайынан, саҥа икки-ии, түөртүү квартиралаах, уһаайбалары тиитээх дьиэлэринэн көрүстэ. Бөһүөлэк уулуссатын аҥар эҥэрин гэр маҕаһыын, контуора, детсад, оскуола кэккэлэспиттэр. Утары уулуссаҕа икки-ии квартиралаах икки арболитовай дьиэни сэргэ кытыы дьиэлэр маллар кэтэх дьиэлэрэ бааллар. Бары культурнай-массабай дьаһаллар тулсаҕай оҥоһуулаах спортзаалга ыытыллаллар. Быйыл түөрт квартиралаах дьон олорор дьиэтэ, 100 сүөһүгэ хотон, баанньык, медпункт, оскуола, остолобуой тутуулара саҕаланыахтара.

Тутуу төһө да бардар, саҥа отделение кэккэнэ кэһилиэнньэтэ элбээн иһэрниэк, кэлин дьону дьиэлии охсор ыраабат. Олохтоохтор үксүлэрэ—каргэнниэх, аҕалоох эдэр ыаллар. Хайыы-үйэ 50-ча оҕо баар буолбут. Онон тус-туспа оскуолалаах, детсадтаах буоларга туруорсаллара, медпункт астарарга мөккүһэллэрэ сиэрдээх. Холостуойдар—10-ча эр дьон, уолаттар.

—Киин сиртэн сылдьар дьон баһиаҕа кырыттарда ыыппыт. Оччотугар эрэ үлэлиир, олорорго интэриэстээх буолсу,—диэн кэпсэтиигэ уот дьаныттан туруорсуулаах дьон буолан биэрдилэр. Болууруок төһө да күлүү-оонньуу курдук буоллар, кэпсэтэн бардахха, иһэ истээх, орунаах буолан тахсар. Үксэ эдэр маллар буолан, дьиэҕэ оҕо-уруу көрө олорооччута элбээх эбит. Онон производствоҕа үлэлээччитэ —үксэ эр дьон. Этэр эттэҕинэ, дьиэҕэ-уокка үлэҕэ эргиччи эр дьон баһыйаллара салгытыллаах. Ол бу кырыы саҥа сайдар дэриэбинэҕэ ордук биллэр. Оннооҕор киин сирдэр, дэриэбиналар холостуойдара аныгы сиэрнэн «Билсиһии сулуусбатынан» туһанарга күһэллэллэрэ мэлдьэх буолбатах. Уопсайынан даҕаны, бу туһунан кэлин ханна да проблема оҥостон кинисэтэр, сүбэлиэр буолбуттара мээнэҕэ буолбатах. Онон манна эмиэ бу боппуруоһу үөрэтэн көрөр наада буолбут.

Үлэбит илик тийбэт. Бастаан утаа эти оҥорууннан хаһысхалаамыт отделениеҕа билигин ынахтар төрөөннөр, ити ордук дириҥээбит. Уолаттар сэттэ буолан 20-лии ынахтааммыттар, билигинтэ 27 ныирайдаммыттар. Маассабай төрөөһүн саҕаланнаҕына, маныыксыта, ныирэй көрөөччүгү булар ууступуруу. Олохтоохтор аҕалларынан, кырата аны үс-түөрт ыанньыксыт, саҥа төрүөҕү тутарга опыттаах сүөсүһүт наада.

Производство күн-түүн кэнгэн иһэр. Билигин күннэ 1,8 центнер эбэтэр ынах ахсыттан 4.6 кг үүт ыанар, ититтэн 1.1 центнерэ государствоҕа туттарыллар. Валовойунан маны ылар буоллахха, хахыйахтар киниллэрдээҕэр икки-үс бүк элбэх ыныахтаах Килэгки, Чыаппара, Маралайы курдук отделениелары кытта утаа-сабаа иһэллэр. Оттон биир ынахтан ыаһыыга үгүстэрин сабырыйаллар. Ыпаҕы күнгэ үстэ ыыллар. Кыстык саҕаланыаҕыттан 630 тонна көөнньөрбө сиэтиллибит. Отделениеҕа ыччат сүөһү эмиэ көрүллэр. Олору тэнгэ М. С. Седалищев үс киһилээх баһылай хаһаайыстыбата баар.

Производствоны салайыыга эдэр дьон, специалистар быһаччы үлэлэллэр. 1990 сыл саастыыттан управляющайынан Семен Дмитриевич Петров үлэлиир. Зоотехник-бригадьиринэн маҥнайгы десаны салайан аҕалбыт Андрей Турантаев анаммыт. Онон үлэһиттэр күннэтэ эалсар, сүбэлиэр дьонноро киниилэр эрэ. Андрей бу кэлин, Мырыла кэнниттэн уочараттара кэлэн, видеофильмнары көрдөрөр эбээйинэйи эмиэ ылымныт. Киинэ биирдэ эмэ көрдөрүллэр эбит. Телевизоры үһүс программанан көрөллөр. Мырылаҕа курдук иккис программаны тэгиннэн ылыахтарын аппаратуралара (төлөнөн баран) аҕалылла илигэ моһуоктаабыт.

«Дьэ, хайдах олороҕут, хахыйахтар?» диэн ыйытыыбытыгар итинник хоруйдааҕ дьонго сылдьан, малдьыттаан кэллибит.

С. СМИРНИКОВА.

Украинскай ССР. Волынскай уобалас Гороховскай совхоз-техникумугар кимнээҕи бэлэмниилиэрий; фермердэри дуу эбэтэр колхоз специалистарын дуу? Оҕолор үөрэнэр идэлэрин чопчу ааттыыр кыаллыбат. Үөрэх программатыгар суруллар: тэрийээччи-специалист. Манна деловой буолууну дьону кытта табан сыһыаннаһыы ымыдырдарын, бэйэ үлэтин научнай төрүккэ олоҕуран былааннааһыны, предпринимательство кистэлэҥнэрин үөрэтэллэр. Бүгүрээччи тыа хаһаайыстыбатын бары идэлэрин тустарынан өйдөбүллээх буолуохтаах: экономистаҥ киэҥ профиллаах механизаторга тиийэ.

Снимокка: кэнаҕаски тэрийээччи-специалист Наталья Кубяк автомобилы салайыыны баһылаата.

(Укринформ—ССТА).

ТҮБҮК ҮӨҺҮГЭР

Кэлиигин кэмгэ ыһыах ыһар сирдэрбитигэр болҕомтобутун ыыратык уурар буоллубут. Оттон Кылааннаах нэһилиэгэр Культура дьиэтин директора Иван Семенович Кузьмин ыһыах ыһар сир быраайак-схиэматын оҥортордо. Онно сэргэлэрдээх, таас кыбытыктаах туос түннүктэрдээх, симни көмүлүөк оһохтоох саха балаҕаннаах, ураһалаах, концерт көрдөрөр сценалаах. Аны бу бэйэлээх оҥоһууну хантан үп булаҥ оҥоробут? Маны эмиэ киин быһаарда, 42 тыһ. солк. көһөртөрдө.

Ыһыах буолуоҥ сүүрбэ хонук иннитэҥ киин оҕону-урууну барыларын туруораҥ ыһыах ыһар сири сайгардыыга, бөһүөлэги чэбдигирдиигэ, таҥара дьиэтин иһин-таһын ыраастааһыныга, өрөмүөннээһиигэ, ыһыах аһын-үөлүн бэлэмнээһиигэ үлэлэри ыыппыта. Быраабыннньыктыгар өтөрүнэн мустубатах ыалдьыт-хоһоно мустубута. Эрдэттэн тэриммиинит өтө көҕүнэ, ыалдьыттар олус астынан тарҕастылар. Ыһыах ыһар сирбит, туох да омуна суох, чугас эргин суох кэрэ костүүлээх миэстэ буолла.

Урукуттан тымныытынан аатырбыт кулууппутугар директор 12 тыһ. солк. суумалаах капитальнай өрөмүөн ыыттарда. Бу кэмгэ от үлэтэ буолан, өрөмүөнгэ киһи булан үлэлэтэр улахан уустуктардаах этэ. Уоппускадаахтары, пенсионердары, оскуола оҕолорун мунньан биригээдэ тэрийбитэ. Муостатын олорчу көтүртэрэн, урукку куһуһугар эбии 35 прицеп буор аҕалтаран куттарда, сиитэрдэ. Бу үлэлэр быычыг-ылан күүстэринэн толорулуннулар. Урут тыс этэрбэстээх олорон атахпыт тоҥон аһыйара, оттон билигин сып-сылаас, киһи киинэни, концертары холкутук олорон көрөр.

Арыылаахтар телевидение «Орбита-3» программатын көрөрбүт. Туох баар үчүгэй, интэриэһинэй биэриилэр, киинэлэр түүн көстөллөрө. Кырдьаҕастар биһиги олох да көрбөт этибит. Иван Семенович республика Госагропромуттан 47 тыһ. солк. убулэтэн, «Орбита-2» станциятын аҕалтаран туруортарда.

Ыһар ыута суох буолан улаханнык эрэйдэнэбит. Былаан быһыытынан сир аннытаҥ уубу көрдөбүтүн 1992 сылтан саҕаланыахтаах эбит. Оҕу эмиэ Иван Семенович, «Якутгипробводхоз» тэрилтэни кытары кэпсэтэн, бу үлэни эрдэттэн саҕалатта. Билигин сири дьөлө үүттүүр этэрээт кэлэн үлэлии сылдьар. Бу күннэргэ 140-тан тахса метр дириҥгэ диэри хастардылар.

Киин суоҕар ыһыах ыһар сир соҕуруу халдьаайытыгар айылҕа биһиэхэ анаан үүннэрбитин курдук лаглараспыт хатыыгнары урдук күрүүлээх уот лиинитын тардаачылар биир да суох гына солооҥ нэбиспиттэр. Уот тардаачылар дьон сыыһаныр миэстэтэ, күөх зона диэбэккэ, кимтэн да ыйыыппакка кэрэчээн хатыыгнары кэрдэн кэбиспиттэр. Дьиҥэр, киниилэр бу хатыыг чараҥы туннар кыахтаах этилэр. Хаарыланнаах хатыыг чарааммыт хаһан чөлүгэр түһүөҕэй? Онно бүтүн үйэ наада. Билигин бу соҕуруу халдьаайыбыт таҕаайданан турар.

Биир дойдулаахпыт ити ахтыллыбыт сыралаһан ситиспит дьыалаларынан мунурдаан, тохтоон, уоскуйан-дуоһуйан хаалбат. Дьонум-сэргэм, арыылаахтарым, туһа диэн элбэх былааннаах, саналардаах. Олортон сорҕотун билиһиннэрэр буоллахха, манныктар. Спортивнай саала, икки мэндээмэнниэх да, уопсай дьиэ, детсад туттарар былааннаах. Таҥара дьиэтин реставрациятын ыытарыахтаах. Кулуубун компьютер-кулуп оҥорторору сылдьар. Билигин спортивнай саала бырайыаҕа нэһилиэгэр сытар. Сваялар оҥкуларын тар. Биир үүттүү сылдьаллар. Биир үүттүү былаан саҕалааныыгын былаан һына баар. Итинник сыла-баайа иннибит диэн сыҕарыйан нэтэхлиигинэ Арыылаах бөһүөлэгэ сайдыаҕа-чэчириэҕэ.

А. КАРСАНАЕВ.

МАРАЛААЙЫГА САҤА АМБУЛАТОРИЯ

Олох аҕыйах хонугунан мугудайдар саҥа амбулатория дьиэтэ үлэҕэ киирдэҕинэ үөрүөхтэрэ-көтүөхтэрэ. Киниилэр эмтэнэллэригэр толору усулуобуйа баар буолуоҕа. Бу дьиэ үлэҕэ киирэрин үс сыл устата кэтэстилэр.

Амбулатория дьиэтин тутууну маҥнай соҕуруттан кэлбит биригээдэ саҕалаабыта. Онтон И. И. Сивцев биригээдьиирдээх аҕыс үлэһиттээх олохтоох тутуу биригээдэтэ үлэлээбитэ. Быстах-остох үлэлэргэ М. В. Федоров начальниктаах «Заря» кооператив үлэһиттэрэ ылсыбыттара. Киниилэргэ «Якутагропромстрой» МПМК-тын А. Г. Чермяков салайааччылаах биригээдэ көмөлөспүтэ.

Л. ОЛЕСОВА.

КЭРЭНИ ХАРЫСТЫЫ ҮӨРЭНИЭХХЭ

Айылҕа айбыт сирэ-уота, оҕо-маһа, оһуура, кыыла-сүөлэ баар буолан олох сайдар, чэчирийэр. Олору таптыырга уонна араҥаччылыырга үөрэниэхтээхпит. Кэлиҥ дойдубут экономическай өртүнэн мөлтөөһүнэ советскай дьон олоҕор-дьаһаҕар, доруобуйатыгар улахан охсуулаах буолбутуҥ туһунан аһаҕастык кэпсэтэр, суруйар буолан эраллэр. Экономиканы тупсарбакка эрэ экологияны харыстыыр кыаллыбата, аны экологията суох экономиканы өрө көтөҕүү кыайтарбата кимиэхэ барытыгар биллэр.

Өбүгэлэрбит айылҕа айбыт ытык сирдэрин, мааныллаах миэстэлэрин харахтарын харатын курдук харыстыыллара. Оннук биир ытык-мааны дойдубутунан кэрэ айылҕалаах Таатта үрэҕэ буолар. Киэҥ илгэлээх, быстыбат быйаҥнаах, былыр-былыргыттан киһи-сүөһү тоҕуоруйан үөскээбит ахан дойдута. Төһөлөөх элбэх киһи киин туһунан ууста-урааннаан туойбутун ааҕан сиппэккин. Бу үрах хомус биэрэгэр, киһи кута-сүрэ тохтуур бэртээхэй миэстэтигэр Мыыкхарбалатын бөһүөлэгэ үүнэр-сайдар. Киин алаас эҥэрдээх, арыы тыалардаах, кыыр солко мутукчалаах тиит, тэлибириҥ ооньуур сэбирдээхтэрдээх хатыыҥ оһуурдар быыстарыгар бөрт бүөрүмньүтүк бүтэн олорор. Бу Н. Д. Субуруускай аатын сүгэр совхоз киин уһаайбата. Аҕаабачы, төһөлөөх эрэ үчүгэй бөһүөлэк буолла дии саныаҕын. Оҕу саастааһынан кэпсиирэ быһаарыннын.

Араас таһымнаах мунньахтарга «Бэйэбит бөһүөлэкпит—бэйэбит тупсарыахтаахпыт» диэн этэллэргэ этиилэр этиллибиттэрэ, араас уран тыллаах-өстөөх уураахтар ылыллыбыттара. Оройуон уонна республика хаһыаттарыгар элбэхтик суруллубута. Ол эрээри, баччааҥҥа диэри, итиилэртэн бөһүөлэкпит тупсан, киэркэйэн кэлбэтэ. Тулалыыр эйгэ-

Киһи уонна айылҕа

бит кэхтиитэ, уубут, салгыммыт киртийиитэ барыта бэйэбититтэн тутулуктаах. Харбала хаарыан бэйэлээх арыы тыата айгырыах, тулата тулумнаныах курдук буолбут. Айылҕа барахсан анаан айбыт ото-маһа инниэхатан барда, сирэм күөҕэ ситэн сириэдийбэт буолла, көнө ньуурдаах, чээлэй күөх хонуута нэпсэрээбэ буор костүүлэннэ, хампа күөх оһуура чээрэлэнэн бүттэ, добун сирдэрэ тоҕута анньылыннылар. Бу арыы тыа «күөх зонанан» ааттырбыта. Ол эрээри ылыныллыбыт уураҕы, сууту-сокуону билиммэт буолбуттар харыстыахтара дуо!

Кимтэн да ыйытыга, көҥүлэ суох ханна талтаабыт сирдэригэр дьиэ-уот туттубуттара. Ол иһин арыы тыалырбыт хаарыланнаах ырааһыйалара, хонноторо-быттыктара, түмүс тыаларбыт уһаайбаҕа анаан бэриллибиттэрэ. Онно кыһаллыах айылаах баара костүбэтэҕэ. Олохтоох Совет, совхоз салалтаалара көрө-билэ сылдьан кыһаамматахтара, хайдах эрэ буолуохтааҕын курдук саныабыттара, бөһүөлэк генеральнай былаана баарын, оҕу тутуһуннарар наадатын умнубуттара. Ол түмүгэр уһаайбалар истэригэр киирбит бэртээхэй оһуурдарбыт кырынгах маска кубулуйдулар. Аны аҕыйах сылынан бөһүөлэкпитигэр күөх мас олох даҕаны суох буолар кыахтаах.

Үүнэ турар күөх мас —кислород генератора. Оһуур тыынар салгыммыт буорту буоларын ыраһыырдан, саҥардан биэрэр. Бөһүөлэккэ баар үгүс кыракый котельнайдар, сүүһүнэн маллар оһохторун буруота, транспорт таһаарар гааһа, күһүн уонна саас бөҕү-сыыһы умайпыт төлөө, транспорт ерүкүтэр быыллара күөх оһуурдарбытын кэҕиннэрдилэр, икки устаан лаглаһа көҕөрбөт дьылҕалаатылар. Киин уулуссабыт ааттаахха күөх мастар күлүктэригэр сасыыт тэрилтэлэр, уопсай олорор дьиэлэр суохтар.

Уу боппуруоһа биһиги оройуоммутугар баччааҥҥа диэри быһаарылла илик. Оттоҥ Харбала бөһүөлэгин анньыыаҕы күөллэр, көҥүстэр сыллата уолан, киртийэн иһэллэр. Ол биир бириччинэтинэн ордук ыһыллаҕастык, киэҥ сири тайаан уонна олус чанчарыктык туттаҥ олорорбут буолар. Кирэ-хаҕы кутар дьаамалар суохтар, туалеттар ыраастамматтар, ыы-бычкары туолан баран тураллар, маллар бохтөрүн-сыыстарын аналлаах сиргэ илдьэн тохпоттор. Ол иһин саас садырыын, сайыҥҥы дохсун ардахтар уулара сайҕаан күөллэрбитигэр, көҥүстэрбитигэр түһэраллэр. Дьиэ араас харамайдарын өлүктэрэ уулларбыт кытыылаларыгар хайа түбэһиэх быраҕыллаллар. Хаарбах тимирдэри, тракторыдар, автомашиналар эргэ көлүөһэлэрин аһыыр уулларбытыгар тимирдэбит. Ону таһынан араас химическэй веществолар, уоҕурдуулар аһаҕас сарайдарга хараллаллар. Олору араас күүстээх тыаллар-куустар үлтү сэрээн көҥүстэрбиттигэр, күөллэрбитигэр дьаптайаллар. Киниилэр биэрэннэригэр тутуллубут хотонноорбут нолуомнара, гараактарбыт оҕунуохтара суураллан эмиэ кинилэргэ түһэллэр.

Төрөөбүт айылҕабытыгар, тулалыыр эйгэбитигэр сыһыаммыт итинник. Оҕолорбутугар, сиэннэрбитигэр, хос сиэннэрбитигэр туох үчүгэйи, кэскиллээҕи оҥордубут диэн толлуйдаан көрбөппүт. Өбүгэлэрбит иһэ айылҕаҕа харыстабыллаахтык сыһыаннаһар үтүө үгэстэрин умуннубут. Ытык сирдэргэ мээнэ айдааралбыт, харса-хабыра суох саҥарбыт, ытык-мааны маһы алдьаппат буолаллара.

Айылҕаны, тулалыыр эйгэни харыстааһыҥҥа биир өй-санаа, түмсүү суоҕа, саҥа сүүрээннэр, этиилэр киирбэттэрэ улахан мэһэйи үөскэтэр. Ол иһин кэрэчээн айылҕабытын хас биирдии киһи харыстыыра, тэрилтэлэр, чааһынай маллар күөх үүнээйини олордууннан дьарыктаналлара, баар уулларбытын киртийбэттэригэр кыһаныахтыытын, аһыыр уу боппуруоһун уталыппакка быһаарыахтыытын, тыынар салгыммытын буортулуур бары нестүүлэри утары охсуһуохтутун, нэһилиэнньэ ортотугар айылҕа харыстабылыгар киэҥ өйдөтүү үлэни ыытарбыт наада. Бу үлэҕэ народнай депутаттары киэҥник тардыахха.

Н. СОЛОВЬЕВ,
сэрии, педагогическай үлэ ветерана.

Спорт

БӨҔӨСТӨР БҮДҮРҮЙБЭТТЭР

Олунньу саҕаланыыта оройуон бөҕөстөрүгэр эл-бэх сонуннаах, ситиһии-лээх буолла.

Ый 7—10 күннэригэр Комсомольск - на - Амуре куоракка буолбут көҥүл тустууга Бүтүн Сойуустааҕы турнирга кыттыбыт 250 бөҕөстөртөн Саха сириттэн сылдьааччылара—27, ол иһиттэн Чурапчытааҕы оҕо спортивнай оскуолатыгар үөрэнээччилэрэ — бэһиэ-лэр. Саха сирэ 5 чем-пионнаахта, эмиэ итиччэ призердаахта. Биһиги уо-латтарбытыттан 30 кг ахсыс кылаас үөрэнээччи-тэ Арелов Миша, 47 кг Курилов Тола бастаатылар, 30 кг Другин Слава иккис, 55 кг Москвитин Ваня үһүс миэстэлээннилэр. Ат-тон Платонов Петя бэһис эргиирдэ тустан, бэһис буолла.

Онон эдэр бөҕөстөрбүт Сойуз түһүлгэтигэр кыһа-ҕана суохтук кыттыһыылар диэхпитин сөп. Кинилэри тренер Семен Морфунов салайан илдьэ сырытта.

Эмиэ бу ыйга Н. Н. Тарскай бириэһигэр Майа-ҕа зональнай күрэхтэһии улахан дьоҥҥо буолан ааста. Онно 10 хамаан-даттан чурапчылар үһүс буоллулар. Мэҥэ-хаҥаластар бастаатылар, уус-алданнар иккис миэстэҕэ таҕыстылар. Итиннэхэ 2 бириистээх миэстэлэм-миттэр хамаандаларын састааптын аҕарын спон-сордар көмөлөөһүнэн ки-нилэр чиэстэрин көмүскүү кэлбит Якутскай куорат бөҕөстөрө ылбыттарын бэлиэтиир наада. Холобур, Мэҥэ, Уус-Алдан хамаан-даларыгар Михаил Про-топопов, Василий Гоголев курдук дойдуга киэҥник биллибит, бэйэлэрэ Якут-скайга олорор бөҕөстөр бааллар. Кинилэргэ ити оройуоннар совхоозтара харчы төлөөн, оройуон иһин тустарга көҥүллээбит-тэр. Тус бэйэм саҥабар, туохха да наадата суох дьаһал эрээри, кэм ирдэ-билэ буоллаҕа, биһиги оройуоммут совхоозтара эмиэ ити туһунан толкуй-дууллара дуу.

Тустуубутугар эргил-лиэҕиҥ. Сэттэ бөҕөс кулун тутар 8—9 күннэригэр Намҥа ыытыллар финаль-най күрэхтэһиигэ киирдил-лэр. 100 кг ыйааһыннаах-тарга Болтоҕо оскуолатын учуутала Егор Картузов бастаата. 48 кг Егор Кра-сильников (Мугудай), 82 кг Константин Попсеев (Чурапчы сэл.) иккис миэстэлээннилэр. 48 кг Александр Винокуров (Чу-рапчы сэл.), 51 кг спорт маастара Семен Федоров (Хатылы), 62 кг эмиэ маастар Игнат Сысолятин («Мындаҕаайы») үһүс буоллулар. Чакыр арендай-най предприятиятын ра-бочайа Афанасий Соловьев 90 кг күөн көрсөн төрдүс көрдөрүүлээннэ.

Онон көрдөрүүбүтүгэн бастаны да миэстэ диэки тардыһыахпытын сөп этэ. Финалга ити сити-һиини бөҕөстөрбүт чиҥэ-тэллэригэр баҕарыаҕыҥ.

М. СИДОРОВА.

ЭКСТРАСЕНСТАР КӨРҮСТҮЛЭР

ССРС-тан, Чехо-Словакияттан, Польшаттан, Кипртэн, Болгарияттан биллиилээх чинчийээччи-үчүөнайдар, экстрасенс-тар, биоэнерготерапевтар Софияҕа психотроника боппуруостарыгар по-руоттар икки ардыларын-нааҕы көрсүһүүгэ түмсү-бүттэрэ. Кэнники кэмҥэ паранормальнай көстүү-лэргэ интэриэс улаатта. Болгарияҕа киһилэрини дьиктилээх үлүһүөнү үөс-кэттэ. Ол урут да баара эрээри, бу тема бобуу-лаах этэ.

Снимокка: «Магнитная ладонь» конкурс кыт-тыылаахтара киһи орга-низмын сэдэх дьоҕурун көрдөрөллөр.

БТА—ССТА фотота.

Төрөөбүт норуоппут туһунан

Дьаһааҕы утары сахалар өрө туруулара

1631 с. Иван Галкин Саха сиригэр кэлиитит-тэн биһиги өбүгэлэр-бит олохторугар тосту уларыйыылар тахсыта-лаабыттара. Сорохтор куттанан, куотан ыраах тэскилээбиттэрэ. Атыт-тар утарылаһыытынан барбыттара. Тоҥустар, юкагирдар, чукчалар, ла-муттар нуучча утар-сылары оҥорбут буол-лахтарына, сахалар, ах-сааннар ортуттан саамай үгүс уонна экономичес-кай өртүнэн былаан сай-дыылаах омуктар, нууч-чаларга былдьан мөлтөх утарсыыны оҥорбуттара. Сахалар өрө туруулларын казактар кэбэҕэстик саба баттыыллара. Онон сахалар дьаһааҕы төлөөн барбыттара. Оттон Яна, Индигир, Халыма, Ала-һыай тардыыларыгар олорор ламут, юкагир биистэрэ 1639 сылтан XVIII үйэ иккис аҥарыгар тиийэ бэйэлэрин кө-ҥүл олохторун иһин ту-рууласпыттара.

Дьиҥэр, Якутскай ос-туруогун чугаһыгар олорор үгүс ахсааннаах саха биистэрэ ыраахтааҕы воеводаларыгар, халабыр-дьыт-казактарга сөптөөх утарсыыны оҥорор, аҥу аайан бэйэлэрин төрүт сирдэриттэн үүрэр кыах-таах этилэр. Ол эрээри бэйэ-бэйэлэрин кытары атааннаһыылара, бэрт былдьаһыылара киһи-лэргэ биир сомоҕо нүүс-кэ түмсэр кыаҕы биэр-бэт этэ. Ыраахтааҕы былааһа сабардаабыт маҥнайгы сылларыгар эрэ күүскэ утарсан көр-бүттэрэ.

Орто Лена аан маҥ-найгы кэлии нууччалар олохтоохтор саба түһүү-лэригэр түбэспиттэрэ. 1631 с. атамаан Иван Галкин маннa хас' да са-ха кинээһин биирэ тү-мүллүбүт сэриитигэр кэ-тиллибитэ да, киһилэри кыайан-хотон, бэрт сото-ру дьаһааҕы хомуйбуту-нан барбыта. Арай Дыгын уонна Бойдон нууч-чалары билиниэхтэрин баҕарбатахтара, дьаһаа-ҕы төлүөхтэҕэр хаан-наах охсуһуу ордорбут-тара.

Саха сиригэр 1632 с. иккис поход начальнига Енисей сотнига Петр Бекетов бэйэтин сурукта-рыгар саха кинээстэрин уонна киһилэр улуустарын дьонун кытары утар-сылары көрсөрүҥ бо-лиэтэбит.

Корытов казактара (Мангазеяттан), Енисей дьонун Бекетовтааҕы утары баран, сахалары халаабыттарыттан аба-ран, олохтоохтор 1633 сыллаахха балаҕан ыны-гар дьаһааҕы төлүүргэн аккаастаммыттара, уонна 5 казагы өлөрбүттэрэ. Ити айдааннаах кыһын Нам кинээһэ Мымаак ба-һылыктаах бастааныһа турбута. Сахалар 600-700 буойуннаах сэриилэ-рэ Иван Галкин ыыппыт этэрээтин көрсөн үлтү сынньаллар, сорохторун Якутскайга куоттарал-лар уонна аккаастан ол лэн остуруогу төгүрү-йаллар. Ол эрээри киһи ыһыннаан төгүрүктээһин уһуллар, сахалар тарҕа-һаллар. Мымаак бэйэтэ сотору Иван Галкиҥҥа дьаһааҕы төлөөбүтүнэн барар.

1636—1637 сс. бө-түүгүнэр уонна хаҥаластар саҥа өрө туруулара буо-лар. Ол уһаабат, эмиэ хам баттанар.

1639 с. бүтүүтүгэр Алдан сахалара турунал-лар. Нууччалар этэрээт-тэрин кытары хаста да күөн көрсөллөр, ол гы-наҕ кыайан сир өлөттөр. Онон казактарга улахан куттала үөскээбэтэхтэр. Ол эрээри ити сурах атын улуустарга дьон санаатын хамсаппыта. Ити кэнниттэн нууччаларга, ордук атыыһыттарга, са-ба түһүү элбээбитэ. Ити эрээри охсуһуу биир киэҥ хамсааһыныгар түмүллүбэтэҕэ. Киһилэр улахан утарсыыны оҥорор кыах-тара да суоҕа.

Головин воевода 1641—1642 сс. дьаһааҕы тө-лүүр нэһилиэнньэҕэ биа-рэнис уонна сылгыта, сүөһүтэ учуот ыытылытын олохтоохтор сөбүлээбэк-кэлэр. 1642 с. кулун ту-тарга бастааныһа саҕа-ламмыта. Өрө туруулара кыттыбыттара: Мэҥэ, Нам, Хаҥалас, Үөдэй, о. д. а. саха биистэрин уус-тара. Тэрийээччилэр бө-түүгүнэр этилэр. Аралас улуустарыгар дьаһааҕы хомуйа сылдьар буойун Шахов, Галкин, Миха-левскай уо. д. а. этэрээт-тэрэ —барыта 45 киһи — үлтүрүтүллүбүттэрэ. Бу сэрии хомуллан Нам сиригэр киирбитэ уонна Якутскай остуруогар са-ба түһэргэ бэлэмнэнэн олорбута. Остуруогу тө-гүрүктээһин былаана оҥоһуллан ырытылла сылдьара. Ол гынан баран маннык доҕот бы-лааннаахтык тэриллээ-нэр бастааныһа ыыйылы-ны ситиспэтэҕэ. Бороҕон кинээһэ Лөбүй өрө ту-раачылларга кыттыһар-тан аккаастаныыта дьоп санаатын түһэрбитэ. Ка-заактары кытары күөн көрсөн кыратык дааҕаны хотторуу сэрии дьонун уолуйууга тиэрдэр кыах-таммыта. Онуу өйдөөннөр өрө тураачылар оборо-наланар тактикаҕа киир-биттэрэ, үгүстэрэ бэйэла-рин сирдэригэр-уоттары-гар тарҕаспыттара. Бэрт аҕыйах ахсааннаах биис дьоно киирии эс туттан олорбуттара. Сотору ка-заактар бу бөҕөргөтүнүү-лэри сэриилээн ылбыт-тара. Бөтүүгүнэри кырык-таахтык хам баттаабыт-тара. Василий Поярков 300 кэриҥэ киһини тут-бута уонна тыынналлыы кириэппэскэ умалпыта. Бастааныһаҕа кыттыбыт биллиилээйдэри Головин воевода ыныргыстык на-каастаабыта, үгүс киһи сору-муҥу тулуйбакка өл-бүтэ. Бу кэнниттэн ула-хан өрө туруу суох эбит.

«Памятная книжка Якутской области на 1863 г.» диэн суруйууну ылан көрдөхпүтүнэ, «Воеводы и начальники якутские и их действия» диэн ыстатыйаҕа сахалар бэстилиэнэй өрө туруу-ларын туһунан билэрин баар. Ол 1682 сыллааҕы бастааныһаҕа сахала-ры кытта уруурҕас-пыт нуучча казак-тара кыттыбыттар. Би-лиҥҥи Покровскай бө-һүөлэгин таһыгар киһи-лэри Приклонскай воево-да сэриилэрэ урусхаллаа-быттар. Бу ыстатыйаны былыргыны интэриэһир-гиир Москвин диэн олох-тоох атыыһыт суруйбут, киһи архив матырыйаал-ларыгар олоҕурбут. Пок-ровскайтан ыраах суох кыргыс буолан ааспыт толоото баар, ол сир ат-тыллар быһыылаах.

Айдааннаах - дьылхаан-наах кыргыс кэмнэрэ аастыттара ыраатта. Ол эрээри өбүгэларбит тус-тарынан билэрбит наада.

И. ГРИГОРЬЕВ,
нуруандааҕы геофи-зическай экспедиция үлэһитэ.

ӨЙҮҮРГҮТҮГЭР ЫҤЫРАБЫТ

Биһиги оройуоммут Бааҕаҕа нэһилиэгиттэн биэс бырааттыы Малгиннар Аҕа дойдуну кө-мүскүүр сэриигэ кыргыс толоонугар сырдык тыыннара быстыбыта. Киниэр аҕалара Егор оҕонньор сэрии бастакы сылларыгар оһолго түбэһэн өлбүтэ. Кэргэнин уонна оҕолорун сү-тэрбит ийэ ыар аһыыга-абаҕа ыллары-быта, көмүскэтин уутунан суумута. Киин сүдү ыар олоҕу олорон ааспытын уонна уолаттарын сырдык нэрээстэрин үйэтитэн сайылыктары-гар «Мемориальнай уһаайба-музейы» тэрий-дибит.

Ф. Н. Малгина уолаттара номулла сытар Старай Русса куоракка бара сылдьыбыта. Онно киинэхэ «Куорат бочуоттаах ийэтэ» ааты иҥэрбиттэрэ. Онон Саха республикатын элбэх оҕолоро сэриигэ өлбүттээх бары ийэлэри үйэ-титэр сыалтан оройуон ахсыттан учүгэй оҥо-һуулаах альбомнары оҥорторон (дьиэ кэргэн киһитин ахсын) ыыталларыгар көрдөһөбүт. Олорго маннык ыытары учуоттуургутугар этэбит:

—сэриигэ өлбүттэр архияҕа барыахтарын иннинэ тугу үлэлээбиттэрэ;
—төрөөбүт уонна өлбүт күннэрэ, дьыллара;
—партийностара;
—сэриигэ сылдьан хаиннык звание-лаахтара, хаиннык сэрии бииһигэр сылдьыбыттара, хай-дах өлбүттэрэ;
—төрөппүттэрин туһунан кылгас быһаа-рыылар.

Итиннэн да атын киһилэргэ сыһыаннаах чахчылары альбомҥа киллэриэххэ сөп, хаар-тыскалара сыһыарыллыахтаах. Художниктары кэмэлэһиннэрэҥ тупсаҕай көстүүлээх гына оҥорторо сатыахха, кэлээт да тута көрдөрүүгэ ыйанар буолуохтаах.

Тааттаа оройуонунааҕы сэрии уонна үлэ ветераннарын совета итиэннэ история, куль-тура памятниктарын харыстыыр Бүтүн Россиятааҕы общество Тааттатааҕы салаатын советын президиума ыллардытын бу боппу-руоска өйүүргүтүгэр ыҥырабыт.

Сэрии, үлэ ветераннарын оройуоннааҕы советтарын президиумун председателэ Д. Н. ПАВЛОВ,

памятниктары харыстыыр общество председателэ, Малгиннар музейдарын тө-рүттээччи, Саха ССР культуратын үтүөлээх үлэһитэ, музейдар энтузиастара И. А. УВАРОВСКАЙ.

НОЧООТУ СҮКПЭТ ИҺИН

Атыылаһыллар сыана үрдээбитинэн уонна ту-туу матырыйаалларын сыаналара ыараабытынан нэһилиэнньэ бас билэр сүөһүтүгэр Саха ССР Министрдэрин Советын 1991 сыл тохсунньу 18 күнүнээҕи 31 №-дээх уу-раагынан 1991 сыл тох-сунньу 1 күнүттэн бул-гуччулаах государствен-най страхованиеҕа маннык сыаналар уонна тө-лөбүрдэр олохтоннулар (бастакы колонкаҕа— страховой сыаната, ик-киска—100 солк. ахсын төлөбүр, үһүскэ—биир төбөҕө төлөбүр кээмэйэ, солк.-харчы):

Ынах сүөһү			
6 ыйыттан 1-гэр диэри	620	2-50	15-50
1-тэн 2-гэр диэри	830	2-50	20-75
2 саастыттан үөһэ	1240	2-50	31-00
Сылгы			
1-тэн 2-гэр диэри	540	5-00	27-00
2 сааһыттан үөһэ	720	5-00	36-00
Баҕа өртүнэн страховкалатыыга			
Ынах сүөһү			
6 ыйыттан 1-гэр диэри	930	4-00	37-20
1-тэн 2-гэр диэри	1250	4-00	50-00
2 сааһыттан үөһэ	1860	4-00	74-40
Сылгы			
1-тэн 2-гэр диэри	800	8-00	64-00
2 сааһыттан үөһэ	1080	8-00	86-40
Овца, коза			
1 сааһыттан үөһэ	280	11-50	32-20

Кэтэх дьиэ сыаната балтараа төгүл ыараата. Холобур, урут 7000 солк. страховой сыаналаах дьиэ билигин 10500 солк. буолла.

Страховкалааччы улахан ынаҕын иһин бул-гуччулаах страховкаҕа сельсоветка 31 солк. тө-лүүр, баҕа өртүнэн стра-ховкаҕа —74 солк. 40 харчыны. Ити холбоон 105 солк. 40 харчы буо-лар. Бу сүөһү оһолго тү-бэстэҕинэ холбоон 3100 солк. ылар. Омос көрдөх-хө, үсүһүөс сүүмэта ула-хан курдугун да иһин, төлөбүр кээмэйэ сүөһү дьиҥнээх сыанатыгар чу-гас.

Билигин нэһилиэнньэ кэтэх сүөһүтэ оһолго тү-бэһиитэ элбээх. Онон САҤА СЫАНАТТАН ЧА-ҔЫЙБАККА, СҮӨҺҮНҮ СТРАХОВКАЛАТАН ИҺИҤ!

ГОССТРАХ ИН-СПЕКЦИЯТА.

Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хоптоҕо-тооҕу отделениетын совета, профкома, олох-тоох сельскай Совет президиума сылгыһыт

ШЕРГИН Гурий Гурьевич

эдэр сааһыгар соһумардык өлбүтүнэн аймах-тарыгар, табаарыстарыгар дириҥ кутурҕан-нарын тиэрдэллэр.

Редактор П. Н. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 кв. ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-263, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох» — Чурапчинский районный Совет народных депутатов.

Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4130.

ЗАКАЗ № 23.

Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ...